
VJEROUČITELJI I IZAZOVI HRVATSKOG SUVREMENOG DRUŠTVA I HRVATSKE SUVREMENE ŠKOLE

Josip Šimunović, Zagreb

Sveučilište u Zagrebu
Katolički bogoslovni fakultet
e-mail: josip.simunovic@zg.htnet.hr

UDK: 268-051:304.2>(497.5)
37.014.523(497.5)
Stručni članak
Primljeno 10/2011.

Sažetak

Tijekom posljednjih dvadeset godina, od početka ponovnoga suživota katoličkoga vjeronauka s ostalim školskim predmetima u hrvatskoj školskoj odgojno-obrazovnoj stvarnosti pa do danas, ističe se da vjeroučiteljice i vjeroučitelji trebaju biti vjernici, svjedoci, stručnjaci, proroci, odgojitelji i učitelji. Ti postulati vrijede za sva vremena unatoč tome što svako vrijeme donosi svoje obilježnosti i svoje specifične situacije. Tema članka usmjerava nas da razmislimo o vjeroučiteljicama i vjeroučiteljima i izazovima koje pred njih stavlja hrvatsko suvremeno društvo i hrvatska suvremena škola.

Prvo poglavlje članka donosi razmišljanje o vjeroučiteljicama i vjeroučiteljima i izazovima hrvatskoga suvremenog društva. Vjeroučiteljice i vjeroučitelji kao integralni dio Crkve, ali i društva, u svom radu kao poslanici Crkve i djelatnici države imaju svakodnevno mogućnost i poslanje povezivati Crkvu, njezino učenje i djelovanje s društvenom pluralnom stvarnošću koje je očito i u školskom odgojno-obrazovnom sustavu. U tome nalazimo trajan izazov koji suvremeno hrvatsko društvo stavlja pred vjeroučiteljice i vjeroučitelje, a on je da njihov profesionalni i duhovno-vjernički identitet mora biti kontekstualiziran u društvenoj suvremenoj stvarnosti. Sukladno tome, vjeroučiteljice i vjeroučitelji imaju složenu zadaću integracije vjere u suvremenu hrvatsku društvenu stvarnost te integraciju suvremene hrvatske društvene stvarnosti u vlastitu vjeru i vjeru učenica i učenika. Da to mogu, potrebno je nadvladati i kognitivni stres.

Drugo poglavlje promatra vjeroučiteljice i vjeroučitelje pred izazovima suvremene hrvatske škole. Hrvatski školski odgojno-obrazovni sustav u sastavu cjelokupnog odgojno-obrazovnog sustava Republike Hrvatske, nalazi se na početku složenog i dugotrajnog procesa stvaranja suvremene hrvatske škole provodeći strategiju Nacionalnog okvirnog kurikuluma za predškolski odgoj,

opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje. Katolički vjeronauk dio je hrvatskoga školskog odgojno-obrazovnog sustava. Zahvaćen promjenama provedbe strategije spomenutog Nacionalnog okvirnog kurikulumu za predškolski odgoj, opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje i svih pratećih zakonskih akata, želi odgovoriti na izazove i zadaće škole i naslovnika, vodeći pritom računa o aktualnim, političkim, društveno-kulturnim, crkvenim, odgojno-obrazovnim i religijskim promjenama u demokratskom i pluralističkom društvu. Kao takav, katolički se vjeronauk u osnovnim i srednjim školama ne može promatrati bez onih koji najviše sudjeluju u konkretnom odvijanju vjeronaučne nastave, a to su vjeroučiteljice i vjeroučitelji te učenice i učenici.

Uz brigu za svakodnevno kvalitetno ostvarivanje vjeronaučne nastave na svim razinama, vjeroučiteljice i vjeroučitelji nalaze se i pred izazovima suvremene škole. Pretresaju se tri izazova koji se nameću pred vjeroučiteljice i vjeroučitelje u stvaranju suvremene hrvatske škole: afirmacija odgojnog elementa u školi, metodičko-didaktička osposobljenost i pastoral škole.

Ključne riječi: vjeroučiteljice, vjeroučitelji, suvremeno hrvatsko društvo, suvremena hrvatska škola, kognitivni stres, odgoj, metodičko-didaktička osposobljenost, pastoral škole.

UVOD

Od ponovnog uvođenja konfesionalnoga vjeronauka u hrvatski školski odgojno-obrazovni sustav početkom devedesetih godina dvadesetoga stoljeća, često se razmišljalo, raspravljalo i pisalo na hrvatskom jeziku o osobi vjeroučitelja bilo iz perspektive njegova profesionalnog i duhovno-vjerničkog identiteta, bilo u kontekstu ostvarivanja katoličkoga vjeronauka u osnovnim i srednjim školama te župne kateheze kao puta obnove župnih zajednica Crkve u Republici Hrvatskoj.

Ove godine (2011.) proslavljamo dvadesetu obljetnicu uvođenja katoličkoga vjeronauka u hrvatski školski odgojno-obrazovni sustav. Možemo reći da je prošlo jedno razdoblje koje je karakteriziralo kvalitetno osmišljavanje ponovne prisutnosti djelatnosti Katoličke crkve u Republici Hrvatskoj, putem nastavnog procesa konfesionalnoga vjeronauka, te da su pred nama druga razdoblja koja će diktirati crkvena i društvena stvarnost, globalna i lokalna, u kojima bi se trebalo nastaviti s razvijanjem svrsishodne prepoznatljivosti vjeronaučne nastave u hrvatskom školskom odgojno-obrazovnom sustavu. Na što kvalitetnije i svrsishodnije

ostvarenje konfesionalnoga vjeronauka u školskom ambijentu utječu mnogi unutarcrkveni i izvanckrkveni čimbenici. Spominjemo samo neke:

a) Unutarcrkveni:

- svjesnost svih članova Crkve u Republici Hrvatskoj o važnosti konfesionalnoga vjeronauka u osnovnim i srednjim školama za samu Crkvu, ali i za sveukupno hrvatsko društvo;

- stalna briga odgovornih u Crkvi za kvalitetno odvijanje nastave katoličkoga vjeronauka u hrvatskom školskom odgojno-obrazovnom sustavu;

- motivacija i poticanje ispravne motivacije učenica i učenika za nastavu konfesionalnoga vjeronauka;

- prihvaćanje katoličkoga vjeronauka kao pomoć u rastu osobne vjere, ali i cjelokupne osobe učenica i učenika od strane samih učenica i učenika te njihovih roditelja.

b) Izvanckrkveni:

- mjesto i uloga vjere u hrvatskom suvremenom društvu;

- percepcija katoličkoga vjeronauka u hrvatskom suvremenom društvu i hrvatskom školskom odgojno-obrazovnom sustavu;

- prisutnost katoličkih intelektualaca u hrvatskom društvu.

Ovo su samo neki čimbenici koji utječu na optimalno ili nedovoljno optimalno ostvarenje katoličkoga vjeronauka u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj. Popis čimbenika sigurno može biti dulji te svaki od navedenih i nenavedenih čimbenika zaslužuje posebnu raspravu. Mi u kontekstu obrade teme ovoga priloga ostajemo kod čimbenika koji propituje stalnu brigu odgovornih u Crkvi u Republici Hrvatskoj za kvalitetno odvijanje nastave katoličkoga vjeronauka. Taj čimbenik među odgovorne uvrštava i vjeroučiteljice i vjeroučitelje koji djeci i mladima prenose nastavne sadržaje katoličkoga vjeronauka. Je li potrebno na početku drugoga desetljeća dvadeset i prvoga stoljeća izreći nešto novo (o) vjeroučiteljicama i vjeroučiteljima ili je sve dosad rečeno?

Tijekom svih ovih godina, od početka ponovnoga suživota katoličkoga vjeronauka s ostalim školskim predmetima u hrvatskoj školskoj odgojno-obrazovnoj stvarnosti pa do danas, ističe se da vjeroučiteljice i vjeroučitelji trebaju biti vjernici, svjedoci, stručnjaci, proroci, odgojitelji i učitelji. Ti postulati vrijede za sva vremena unatoč tome što svako vrijeme donosi svoje obilježnosti i svoje specifične situacije.

Tema priloga usmjerava nas da razmislimo o vjeroučiteljicama i vjeroučiteljima i izazovima koje pred njih stavlja hrvatsko suvremeno društvo i hrvatska suvremena škola. Vrlo kratko dajemo orise suvremenog društva i suvremene škole u Republici Hrvatskoj. Ti orisi bit će detaljnije razrađeni u razmišljanju o identitetu vjeroučiteljica i vjeroučitelja koje slijedi u ovom prilogu.

1. ORISI SUVREMENOGA DRUŠTVA

U orisima suvremenoga društva poslužiti ćemo se riječima Petera Seewalda koji je intervjuirao papu Benedikta XVI., a razgovor objavio u knjizi *Sujetlo svijeta*. Peter Seewald u Predgovoru knjige piše: "Kršćanima se (...) predbacivalo da je njihova religija svijet privida. Ali zar danas ne upoznajemo sasvim drukčije, stvarne svjetove privida? Svjetove privida financijskih tržišta, medija, luksuza i mode? Zar bolno ne iskusujemo kako modernomu vremenu, koje gubi svoja vrijednosna mjerila, prijeti opasnost da potone u bezdan? Tu je bankarski sustav koji uništava golemu narodnu imovinu. Tu je život u velikoj brzini koji nas doslovno čini bolesnima. Tu je svijet interneta na koji još nemamo odgovore. Kamo zapravo idemo? Smijemo li sve što možemo učiniti stvarno i učiniti?"¹ Nekoliko redaka dalje, Peter Seewald pita: "Ako kršćanstvo na Zapadu gubi snagu koja oblikuje društvo, tko ili što stupa na njegovo mjesto? Nereligiozno 'civilno društvo', koje u svome ustavu više ne trpi nikakvu povezanost s Bogom? Radikalni ateizam, koji se žestoko bori protiv vrjednota kršćansko-židovske kulture?"²

Ovi kratki navodi vrlo jasno ocrtavaju suvremeno društvo koje se udaljilo od Boga i svoj put postojanja traži i vidi u napretku i slobodi. Napretku koji može biti i rušilački, kako upozorava papa Benedikt XVI., te potiče na preispitivanje kriterija kojima se gradi napredak trećega tisućljeća, da napredak uistinu bude napredak. Papa Benedikt XVI. alarmantno upozorava na suvremeno društvo u kojem se sloboda shvaća kao ona kojom se može sve učiniti.³ U društvu današnjice u kojem se propagiraju upitne vrjednote i mjerila "nastaje diktatura relativizma koja ništa ne priznaje

¹ Benedikt XVI., *Sujetlo svijeta. Papa, Crkva i znakovi vremena. Razgovor s Peterom Seewaldom*, Verbum, Split, 2010., 8.

² *Isto*, 8-9.

³ Usp. *Isto*, 59-60.

kao konačno i koja kao zadnje mjerilo priznaje samo vlastito ja i njegove želje”.⁴

Spomenute orise globalnoga suvremenog društva vrlo lako možemo pronaći i u životu hrvatskoga suvremenog društva jer je i hrvatsko društvo dio sveukupnoga svjetskoga i europskoga društva te nije imuno na njegove tendencije i usmjerenja. Kao takvo, hrvatsko društvo predstavlja izazovni znak vremena u kojem vjeroučiteljice i vjeroučitelji nose životnost Kristove poruke povjerenim učenicama i učenicima, i to vjerodostojnim poučavanjem te autentičnim životom.

2. ORISI SUVREMENE ŠKOLE U REPUBLICI HRVATSKOJ

“Znanje, kompetencije, uspjeh i konkurentnost strateške su smjernice Republike Hrvatske. Promijenjen i promjenljivi svijet tržišnog gospodarstva, europskog suživota, interkulturalnih odnosa, kao i utjecaj informacijskih tehnologija i znanstvenih postignuća, globalizacijskih procesa zahtijevaju učinkovitije prilagođavanje pojedinca i društva. Ovi ciljevi se mogu postići sustavnim i dugoročnim promjenama sustava odgoja i obrazovanja. Promjene na visokoškolskoj razini provode se od uvođenja bolonjskoga procesa. Promjene na nižim razinama odgoja i obrazovanja tek prethode. Polazište za sustavne promjene na razini predškolskoga odgoja, osnovnoškolskoga i srednjoškolskoga odgoja i obrazovanja je Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj, opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (NOK).”⁵ Riječi ministra znanosti, obrazovanja i športa dr. sc. Radovana Fuchsa upućuju nas da orise suvremene škole u Republici Hrvatskoj tražimo u provedbi dokumenta *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj, opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*.

“Nacionalni okvirni kurikulum predstavlja temeljni dokument koji određuje sve bitne sastavnice odgojno-obrazovnoga sustava od predškolske razine pa do završetka srednjoškolskoga odgoja i obrazovanja. (...) Temeljno obilježje Nacionalnoga okvirnoga kurikuluma je prelazak na kompetencijski sustav i učenička postignuća (ishode učenja) za razliku od (do)sadašnjega usmjerenoga

⁴ Isto, 68.

⁵ Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje, na: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2685> (5. 10. 2011.).

na sadržaj. (...) Nacionalni okvirni kurikulum čini polazište za izradbu nastavnih planova, odnosno definiranje optimalnoga opterećenja učenika, te izradbu predmetnih kurikuluma temeljenih na razrađenim postignućima odgojno-obrazovnih područja. (...) Izradba kurikulumskih dokumenata, uključujući i Nacionalni okvirni kurikulum, predstavlja složen i dugotrajan proces koji podrazumijeva trajno vrjednovanje i samovrjednovanje odgojno-obrazovnoga tijeka onih koji uče i onih koji poučavaju te stalnu povezanost obrazovne politike sa znanošću i odgojno-obrazovnom praksom.”⁶ Odabrani naglasci strategije provedbe *Nacionalnoga okvirnog kurikuluma za predškolski odgoj, opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje* potvrđuju da se nalazimo na početku složenoga i dugotrajnog procesa stvaranja suvremene škole u Republici Hrvatskoj. O ovom važnom dokumentu razvoja odgojno-obrazovnoga sustava Republike Hrvatske, od predškolske razine pa do završetka srednjoškolskoga odgoja i obrazovanja, raspravljalo se na društvenoj i crkvenoj razini. Uočene su njegove pozitivnosti, ali i negativnosti koje bi tijekom provedbe trebalo uvažavati.⁷

Katolički vjeronauk dio je hrvatskoga školskog odgojno-obrazovnog sustava. Kao školski predmet sastavni je dio maloprije opisane nastavne stvarnosti usmjerene određenim tendencijama,

⁶ Isto.

⁷ Donosimo samo neke rasprave i intervente: Ivica Pažin, *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i opće obvezno obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi*, u: *Katehetski glasnik* 7(2009), 1, 13-25; Josip Baričević – Alojzije Hobljaj, *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i opće obvezno obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi*, u: *Katehetski glasnik* 7 (2009), 1, 26-50; Stjepan Baloban, *Vjeronauk je pitanje identiteta*, u: *Katehetski glasnik* 7 (2009), 1, 51-54; Josip Baričević, *O društveno-humanističkom području u Prijedlogu NOK-a općenito i o predloženoj novom predmetu religijske kulture kao alternativni konfesionalnom vjeronauku u osnovnoj i srednjoj školi posebno*, u: *Katehetski glasnik* 7 (2009), 1, 54-60; Alojzije Hobljaj, *Predloženi novi predmet religijske kulture u usporedbi s europskim poučavanjem o religijama i vjerovanjima*, u: *Katehetski glasnik* 7 (2009), 1, 61-76; Milan Šimunović, *Konfesionalni model vjeronauka u školi i prijedlog njemu alternativnoga predmeta religijske kulture*, u: *Katehetski glasnik* 7 (2009), 1, 77-89; Ivica Pažin, *Promišljanja o Nacionalnom okvirnom kurikulumu i religijskim kulturama*, u: *Katehetski glasnik* 7 (2009), 1, 90-98; Zvonka Matoić, *Nacionalni okvirni kurikulum – rasprava*, u: *Katehetski glasnik* 7 (2009), 1, 99-101; Maja Šimičić, *Nacionalni okvirni kurikulum – rasprava*, u: *Katehetski glasnik* 7 (2009), 1, 102-103; Vladimir Jurić, *Kurikulum – nacionalni, školski, nastavni*, u: *Lada* 4 (2009), 1, 2-12; Ružica Razum, *Vjeronauk u Nacionalnome okvirnom kurikulumu*, u: *Lada* 4 (2009), 1, 13-26; Ivan Rodić, *Nacionalni okvirni kurikulum. Nije vrijeme za dileme*, u: *Školske novine* 60 (2009), 18, 11-14.

obrazovnim ishodima i osposobljenostima, ali kao školski predmet kojemu je priznata vlastita specifičnost, on je i "istodobno korektiv školi i obrazovanju koje je isključivo ili pretjerano usmjereno na uspjeh, sa svim negativnim posljedicama koje takvo usmjerenje sa sobom nosi. Upravo vjeronauk relativizira obrazovni model koji favorizira kompetitivnost, koji umjesto suradničkog stvara negativni natjecateljski mentalitet koji raslojava dobitnike i gubitnike, a koji se uvlači u sve pore društva...".⁸ U svjetlu odgojno-obrazovne reforme "propituje i o svome mjestu i svrsi unutar školskog kurikula, a nadasve o svojoj ulozi služenja čovjeku, konkretnim učenicima i nastavnicima, koje vodi prema cjelovitom općeljudskom i vjerničkom rastu i sazrijevanju".⁹

Svako vrijeme donosi svoje obilježnosti i situacije u kojima se ostvaruje. U svakom vremenu vjeroučiteljice i vjeroučitelji trebaju ostati prepoznatljivi djelatnici Crkve i države. Njihova prepoznatljiva djelatnost vidljiva je u trajnom učeništvu Isusa Krista (biti učenice i učenici Isusa Krista), koje se ogleda i u dovođenju povjerenih im učenica i učenika Učitelju iz Nazareta, približujući im životnost njegovih riječi i ostvarljivost njegova stila života. Kao takvima, na vjeroučiteljicama i vjeroučiteljima neće se ispunjavati riječi pjesnikinje Jagode Marović-Sinti: "Postavio si nas tu/ da tu/ budemo svjetlo/ a mi stalno u slabosti/ tonemo u tamu."¹⁰

3. VJEROUČITELJICE I VJEROUČITELJI I IZAZOVI HRVATSKOGA SUVREMENOG DRUŠTVA

Svakodnevno smo svjedoci u kakvom suvremenom globalnom (svjetskom, europskom) i lokalnom (hrvatskom) društvu živimo. Pluralnost ideja i stavova, multikulturalnost i multikonfesionalnost, tehničko-tehnološki svijet "u kojem sve više prevladava etički relativizam koji je izgubio kriterije za razlikovanje dobra od zla, korisnog i štetnog",¹¹ umanjivanje vrijednosti kršćanske kulture

⁸ Ana Thea Filipović, *Vjeronauk u školi pred zahtjevima vrednovanja*, u: Nova prisutnost 7 (2009), 2, 250-251.; Usp. također: Brad Greene, *Nove paradigme za stvaranje kvalitetnih škola*, Alinea, Zagreb, 1996., 25-57.

⁹ Ana Thea Filipović, *Vjeronauk u školi pred zahtjevima vrednovanja*, u: Nova prisutnost 7 (2009), 2, 263.

¹⁰ Jagoda Marović-Sinti, *Brazde*, Nova stvarnost, Zagreb, 2011., 59.

¹¹ Nevenka Lončarić Jelačić, *Integralna kultura vjeroučitelja - predujet stvaralačkog rada*, u: Kateheza 23 (2001), 2, 59.

i baštine, samo su neka obilježja suvremenoga globalnog društva koje velikom brzinom ulazi i u hrvatsko suvremeno društvo.

Hrvatska je društvena stvarnost još obilježena tranzicijom, grozničavim čekanjem ulaska u Europsku Uniju, korupcijskim aferama, gospodarstvom koje stagnira, velikom nezaposlenošću, propagandom upitnih vrjednota...

Vjeroučiteljice i vjeroučitelji kao integralni dio Crkve, ali i društva, u svom radu kao poslanici Crkve i djelatnici države imaju svakodnevno mogućnost i poslanje povezivati Crkvu, njezino učenje i djelovanje s društvom pluralnom stvarnošću koje je očito i u školskom odgojno-obrazovnom sustavu. Oni su kao suvremeni odgojitelji u vjeri pozvani "trajno voditi računa o novim utjecajima, odnosno izazovima postmoderne svijesti".¹² U ozračju znanstveno-tehničke civilizacije to su znakovi vremena¹³ i "još jači poticaj za što stvaralačkiji pristup u vjeronaučnom radu, bez obzira na povremena razočaranja".¹⁴ U tome iščitavamo trajan izazov koje suvremeno hrvatsko društvo stavlja pred vjeroučiteljice i vjeroučitelje, a on je da njihov profesionalni i duhovno-vjernički identitet mora biti kontekstualiziran u društvenoj suvremenoj stvarnosti.

a) Profesionalni i duhovno-vjernički identitet vjeroučiteljica i vjeroučitelja kontekstualiziran u suvremenom hrvatskom društvu

Profesionalni i duhovno-vjernički identitet vjeroučiteljica i vjeroučitelja uvijek su određeni povijesno, sociološki i kulturološki. Danas se ostvaruju u pluralnom i sekulariziranom društvu te se pred cjelokupni identitet vjeroučiteljica i vjeroučitelja postavljaju i nove zadaće.¹⁵ U tom smjeru Špiro Marasović upozorava da je „potrebno vidjeti kakvo mjesto uopće igra socijalna duhovnost u duhovnom životu vjeroučitelja i kakvu ulogu socijalni nauk Crkve

¹² Milan Šimunović, *Kateheza prvenstvena zadaća Crkve. Identitet i perspektive hrvatske pokoncilске kateheze i katehetike. U obliku bilance*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2011., 292.

¹³ O teološkom prepoznavanju znakova vremena u ozračju znanstveno-tehničke civilizacije vidi više u: Tonči Matulić, *Metamorfoze kulture. Teološko prepoznavanje znakova vremena u ozračju znanstveno-tehničke civilizacije. Let iznad oblaka dekristijanizacije*, Glas Koncila, Zagreb, 2008.

¹⁴ Milan Šimunović, *Kateheza prvenstvena zadaća Crkve. Identitet i perspektive hrvatske pokoncilске kateheze i katehetike. U obliku bilance*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2011., 292-293.

¹⁵ Usp. Jacques Schepens, *Duhovnost vjeroučitelja*, u: *Kateheza* 29(2007), 1, 55.

igra u životu mjesne Crkve, poglavito župne zajednice.“¹⁶ Socijalna duhovnost vjeroučiteljica i vjeroučitelja pokazuju i dokazuju da socijalni nauk Crkve ima važno mjesto u njihovu životu te u životu Crkve. Takva duhovnost koja nadahnjuje profesionalni i duhovno-vjernički identitet vjeroučiteljica i vjeroučitelja rađa socijalnom kompetentnošću koja odgaja učenice i učenike u tom duhu. Ne treba posebno naglašavati da se i u Nacionalnom okvirnom kurikulumu ističu socijalne kompetencije¹⁷ koje “obuhvaćaju sve oblike ponašanja kojima treba ovladati da bi pojedinac mogao učinkovito i konstruktivno sudjelovati u društvenom životu u interakciji s drugim pojedincima ili skupinama”.¹⁸ Ako se vjeroučiteljice i vjeroučitelji trude da njihove učenice i učenici postanu socijalno kompetentni, onda i oni sami prethodno moraju postići tu kompetenciju.¹⁹

Evandjeljem protkan profesionalni i duhovno-vjernički identitet i kao takav kontekstualiziran u suvremenom društvu, pred vjeroučiteljice i vjeroučitelje stavlja trajni izazov²⁰ da u hrvatskoj društvenoj stvarnosti daju životno svjedočanstvo i poticaj da se isplati biti kršćaninom u društvu. Marcello Pera zaključuje sljedećom tvrdnjom svoju knjigu *Zašto se trebamo zvati kršćanima*: “Naše moralne norme, a s njima i naš suživot i naše ustanove, one koje su nam osigurale ovu civilizaciju u kojoj živimo – čas uznemireni, čas zadovoljni, čas ožalošćeni, čas ohrabreni, ali svjesni velikoga napretka koji smo učinili – uvenule bi i osušile se ako napustimo kršćanstvo.”²¹

¹⁶ Špiro Marasović, *Vjeroučitelj i vrednote hrvatskoga društva*, u: Kateheza 30 (2008), 3, 204.

¹⁷ Usp. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*, na: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2685> (5. 10. 2011.).

¹⁸ Maja Flego, *Škola za život sutrašnjice. Ključne kompetencije za cjeloživotno učenje*, u: Školske novine 58 (2007), 5, 12.

¹⁹ Usp. Špiro Marasović, *Vjeroučitelj i vrednote hrvatskoga društva*, u: Kateheza 30 (2008), 3, 200-201.

²⁰ Poznati je pastoralni teolog Paul Michael Zulehner taj trajni izazov zgodno oblikovao: “Služiti proslavljenome Kristu (Kyrios) u danom vremenu (Kairos)!” Paul Michael Zulehner, *Fundamentalpastoral. Band 1*, Patmos Verlag, Düsseldorf, 1991, 14.

²¹ Marcello Pera, *Zašto se trebamo zvati kršćanima. Liberalizam, Europa, etika*, Verbum, Split, 2009, 160.

Katolički vjeronauk sa svojim nastavnim sadržajima predstavlja mjesto dijaloga Crkve i društva, a vjeroučiteljice i vjeroučitelji promicatelji su tog dijaloga.²²

b) Vjeroučiteljice i vjeroučitelji i složena zadaća integracije vjere u hrvatsko suvremeno društvo

Dogmatska konstitucija o Crkvi *Lumen gentium* koristeći se riječima Ivana Zlatoustog kaže: "Što je duša u tijelu, to neka budu kršćani u svijetu."²³ Vjeroučiteljice i vjeroučitelji kao kršćani trebaju nastojati biti *duša u svijetu* te ga svojim životom i djelovanjem oplemenjivati.

Promicanje dijaloga Crkve i društva, svjedočanstvo i poticanje kršćanstva u društvu, uključuje i vrlo složenu zadaću integracije vjere u suvremenu hrvatsku društvenu stvarnost te integraciju suvremene hrvatske društvene stvarnosti u vlastitu vjeru i vjeru učenica i učenika.²⁴ Vjeroučiteljice i vjeroučitelji nisu ljudi ili građani s drugog svijeta, iako svakodnevno moraju misliti o drugom, tj. onostranom svijetu.²⁵ Glede izvršavanja zahtjevne zadaće integriranja vjere u suvremenu društvenu stvarnost i obrnuto, mogu se istaknuti riječi Josipa Balobana, koji uočava da vjeroučiteljice i vjeroučitelji svojim profesionalnim djelovanjem i duhovno-vjerničkim senzibilitetom mogu biti paradoks u suvremenom svijetu i društvu: "U svijetu i društvu profita po svaku cijenu, u društvu gdje čovjek malo ili ništa vrijedi; u društvu u kojem je sve dopušteno i ništa više nije sveto, čovjek se brzo može pretvoriti u paradoks, ako nasuprot ovozemaljskih vrjednota ističe i zagovara neprolazne vrjednute; ako uz tijelo ističe i duh; ako zagovara prirodno nasuprot neprirodnog; ako ističe da nije moralno-etički dopustivo sve što je znanstveno-istraživački moguće."²⁶

Od vjeroučiteljica i vjeroučitelja ne traži se samo da poznaju temeljne sadržaje vjere nego da budu u suglasju s naukom

²² Usp. Ivica Pažin, *Značenje školskoga vjeronauka za dijalog Crkve s društvom i uloga dijaloga u vjeronauku*, u: Katehetski glasnik 5 (2004), 1, 5-13.

²³ *Lumen gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi*, u: Drugi vatikanski koncil, Dokumenti. VII. Popravljeni i dopunjeni izdanje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., 38.

²⁴ Usp. Špiro Marasović, *Vjeroučitelj i vrednote hrvatskoga društva*, u: Kateheza 30 (2008), 3, 204.

²⁵ Usp. Josip Baloban, *Vjeroučitelj-promicatelj duhovne odgojno-obrazovne sastavnice*, u: Lađa 3 (2008), 2, 4.

²⁶ *Isto*, 5.

Crkve. Od njih se očekuje duboko kršćansko iskustvo, življeno na osobnoj razini, odnosno autentično svjedočanstvo, jer osim što su posrednici sadržaja, oni su njihovi najvjerniji svjedoci.²⁷ Vjeroučiteljice i vjeroučitelje treba krasiti “zrela vjera koja se očituje u svjesnom prijanjanju uz Isusa Krista, u odgovornoj pripadnosti Crkvi i u sposobnosti aktualiziranja važnosti vjere u rješavanju problema suvremenog čovjeka i društva.”²⁸

c) Nadvladavanje kognitivnog stresa

Da bi što bolje mogli ispuniti složenu zadaću integracije vjere u suvremeno hrvatsko društvo te integracije suvremenoga hrvatskoga društva u vlastitu vjeru, ali i u praksu vjere svojih učenica i učenika, vjeroučiteljice i vjeroučitelji trebaju više puta nadvladati kognitivni stres. Između eklezijalne vjere i društvene kulture vlada popriličan konflikt, a taj konflikt u vjerniku, članu Crkve i pripadniku društva, zbog te dvojne pripadnosti stvara kognitivnu disonanciju ili kognitivni stres.²⁹ Da bi bilo što manje kognitivnog stresa, Drugi vatikanski sabor odredio je “smjer kretanja prema integraciji vjere u suvremeno društvo i integraciji suvremene kulture društvenoga života u vjersku teoriju i praksu”.³⁰ To je bila nakana pape Ivana XXIII. i misao vodilja saborskih dokumenata, posebice Pastoralne konstitucije o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes*, što je već naglašeno u prvoj rečenici dokumenta: “Radost i nada, žalost i tjeskoba ljudi našega vremena, osobito siromašnih i svih koji trpe, jesu radost i nada, žalost i tjeskoba također Kristovih učenika te nema ničega uistinu ljudskoga a da ne bi našlo odjeka u njihovu srcu.”³¹ Crkva je preko vjeroučiteljica i vjeroučitelja povezana s cijelom obitelji naroda. Oni, kao i ostali vjernici imaju specifičnu zadaću

²⁷ Valentina Blaženka Mandarić – Ivanka Petrović, *Identitet nastavnika vjeronauka u hrvatskoj školi*, u: Valentina Blaženka Mandarić – Alojzije Hobljaj – Ružica Razum, *Vjeronauk – izazov Crkvi i školi. Empirijsko istraživanje na području Zagrebačke nadbiskupije*, Glas Koncila, Zagreb, 2011., 84.

²⁸ *Isto*.

²⁹ Usp. Paul Michael Zulehner, *Die Fremdheit des Menschen im Hause Gottes. Eine pastorale Provokation*, u: Peter Hünermann (uredio), *Gott - ein fremder in unserem Haus?*, Freiburg, 1996., 185-202.; Nediljko Ante Ančić, *Crkva u društvenim promjenama. Ekleziološka promišljanja*, Crkva u svijetu, Split, 2007., 59-88.

³⁰ Špiro Marasović, *Vjeroučitelj i vrednote hrvatskoga društva*, u: Kateheza 30 (2008), 3, 186.

³¹ *Gaudium et spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu*, u: Drugi vatikanski koncil, Dokumenti. VII. Popravljeno i dopunjeno izdanje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., 1.

“rješavati probleme ‘kognitivnog stresa’ vlastite osobe i istodobno sprečavati preduvjete mogućeg nastanka takvoga stresa kod svojih vjeroučenika”.³²

Suvremeno hrvatsko društvo u svoj svojoj složenosti, znak je vremena u kojem profesionalni i duhovno-vjernički identitet vjeroučiteljica i vjeroučitelja mora biti višestruko kontekstualiziran. Suvremeno hrvatsko društvo na početku dvadeset i prvog stoljeća izazov je koji vjeroučiteljice i vjeroučitelje potiče da sami provode te poučavaju i odgajaju svoje učenice i učenike za dijalog između vjere, suvremene kulture, suvremenog društva i suvremenog načina života, dijalog s različitim svjetonazorima i pojavama u suvremenom hrvatskom društvu, prevladavajući kognitivni stres, dijalog s drugim kulturama i religijama. Nadalje, suvremeno hrvatsko društvo u konkretnosti njegova ostvarenja, trajno je usmjerenije vjeroučiteljicama i vjeroučiteljima kao onima koji su na sebe preuzeli odgovornost prenošenja Kristova naloga danoga u evanđeljima, da učenice i učenike poučavaju i odgajaju za djelatnu vjeru, odgovornu slobodu, civilizaciju ljubavi i kulturu mira. Kao dio suvremenoga hrvatskog društva, vjeroučiteljice i vjeroučitelji svakodnevno se izgrađuju kao socijalno osjetljive osobe, osobe koje su kulturno bogate te nacionalno osviještene, a onda u tom duhu poučavaju i odgajaju povjerene im učenice i učenike.³³

d) Vjeroučitelji/ce i izazovi suvremene hrvatske škole

Hrvatski školski odgojno-obrazovni sustav u sastavu cjelokupnoga odgojno-obrazovnog sustava Republike Hrvatske, nalazi se na početku složenog i dugotrajnog procesa stvaranja suvremene hrvatske škole provodeći strategiju *Nacionalnog okvirnog kurikulumu za predškolski odgoj, opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*.

Katolički vjeronauk dio je hrvatskoga školskog odgojno-obrazovnog sustava. Zahvaćen promjenama provedbe strategije spomenutog *Nacionalnog okvirnog kurikulumu za predškolski odgoj, opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje* i svih pratećih zakonskih akata, želi odgovoriti na “izazove i zadaće škole i naslovnika, vodeći pritom računa o aktualnim, političkim, društveno-kulturnim, crkvenim, odgojno-obrazovnim i religijskim

³² Špiro Marasović, *Vjeroučitelj i vrednote hrvatskoga društva*, u: *Kateheza* 30 (2008), 3, 186.

³³ Usp. Žarko Relota, *Kakav nam vjeroučitelj danas treba?*, u: *Katehetski glasnik* 3 (2001), 1, 39.

promjenama u demokratskom i pluralističkom društvu”.³⁴ Kao takav, katolički se vjeronauk u osnovnim i srednjim školama ne može promatrati bez onih koji najviše sudjeluju u konkretnom odvijanju vjeronaučne nastave, a to su vjeroučiteljice i vjeroučitelji te učenice i učenici.

Uz brigu za svakodnevno kvalitetno ostvarivanje vjeronaučne nastave na svim razinama, vjeroučiteljice i vjeroučitelji nalaze se i pred izazovima suvremene škole. U nastavku ovoga priloga nastojat ćemo naglasiti nekoliko izazova koji se nameću pred vjeroučiteljice i vjeroučitelje u stvaranju suvremene hrvatske škole.

e) *Vjeroučitelji/ce i afirmacija odgojnog elementa u školi*

Škola kao nezaobilazna ustanova/institucija koja igra značajnu ulogu u razdoblju djetinjstva, predadolescencije i adolescencije učenica i učenika pozvana je biti odgojno-obrazovna ustanova. Koliko je današnja škola u hrvatskom društvu odgojna ili koliko ona to želi biti u društvu u kojem se veći naglasak stavlja na korisno znanje,³⁵ na znanje koje će se kasnije dobro gospodarski isplatiti, dalo bi se raspravljati! Milan Šimunović tvrdi: “Nažalost, birokratizacija škole navodi učitelje da zaziru od uloge odgojitelja, skrivajući se radije iza uloge i funkcije, tj. iza učitelja kao ‘funkcionara znanja’ koji svoje djelovanje doživljavaju uglavnom kao profesiju.”³⁶

Pluralno društvo donosi sa sobom pluralizam vrijednota, ideja, stavova, a roditelji u takvom društvu više puta gube sigurnost u odgoju svoje djece i mladih. Roditelji ne znaju kako, zašto i po čemu odgajati djecu i mlade, što vodi vidljivoj dezorijentaciji, nesposobnosti odgajanja, pa čak i odustajanja od odgojnih intervenata, a sve u ime slobode ili odbijanja da se nekoga nečim uvjetuje.³⁷

Škola kao institucija koja u odgovornom partnerstvu pomaže roditeljima u odgajanju i obrazovanju njihove djece i mladih te kao ustanova uz koju se još uvijek veže kvalifikacija odgojno-obrazovne

³⁴ Ružica Razum, *Riječ urednice*, u: Lađa 4 (2009), 1, 1.

³⁵ Za produblivanje ove tematike preporučujemo: Konrad Paul Liessmann, *Teorija neobrazovanosti. Zablude društva znanja*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2009.; Nikola Pastuović, *Liessmannova teorija neobrazovanosti u znanstvenoj perspektivi*, u: Napredak 2011/2, 153-170.

³⁶ Milan Šimunović, *Kateheza prvenstvena zadaća Crkve. Identitet i perspektive hrvatske pokoncijske kateheze i katehetike. U obliku bilance*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2011., 268-269.

³⁷ Usp. *Isto*, 267.

ustanove, ne smije se odreći svoje odgojne uloge u važnim životnim razdobljima učenica i učenika. "Pluralizam vrednota pospješio je veliku nesigurnost u odgoju. Eliminiranje te nesigurnosti i promašaja u odgoju velik je izazov današnjoj pedagoškoj znanosti. To znači da odgoj ni danas nije nemoguć. On treba pomoći mladim ljudima ljudske vrednote prihvaćati u slobodi i odgovornosti. Škola, a pogotovo vjeroučitelj u njoj, ne može se odreći odgovornosti da promiče proces posvješćivanja temeljnih ljudskih vrijednosti."³⁸ Na ovome mjestu možemo navesti poticajne misli kardinala Carla Marije Martinija: "Odgajanje je radosno umijeće; ne može biti prisilni rad. Ne može samo po sebi biti vođeno nekim dobitkom, nego jedino stvaranjem što je moguće skladnije i sretnije ljudske osobe."³⁹

Vjeroučiteljice i vjeroučitelji ne smiju zaboraviti da su odgojiteljice i odgojitelji koji zajedno s drugim nastavnim osobljem "nisu samo predavači znanja i vještina, nego su istodobno odgojitelji i prenositelji životnog iskustva u onim odrednicama koje im pripadaju, a koje su komplementarne s odrednicama obitelji, Crkve i društva. Učenik se u školi uči i odgaja, i obratno".⁴⁰ Gorućem apelu Josipa Balobana za ostvarenje profesionalnoga i vjerničko-duhovnoga identiteta vjeroučiteljica i vjeroučitelja u suvremenoj hrvatskoj školi možemo dodati i misli Nevena Hrvatića: "Upravo zbog promijenjenih društvenih odnosa, globalnih procesa, informacijsko-komunikacijske tehnologije i zahtjeva modernog društva, škola se prije svega mora koncentrirati na svoju odgojnu ulogu. Na svim razinama i u svim nastavnim predmetima škola danas mora naći i vremena i prostora za rasprave o osjećajima, razmišljanjima i raspoloženjima učenika."⁴¹

Suvremeno (hrvatsko) društvo u kojem živimo, a koje, između ostaloga, obilježavaju globalizacija i složenost, važna je pojava u životu ljudi koja ima značajne pozitivne i negativne učinke. "Živimo u društvu bez 'središnje točke', u kojemu je svatko pozvan izgrađivati i subjektivno razrađivati temelje vlastita ponašanja, slijedeći – kada to može – samo svoju vlastitu savjest."⁴²

³⁸ Isto.

³⁹ Carlo Maria Martini, *Bog odgaja svoj narod*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1991., 70.

⁴⁰ Josip Baloban, *Vjeroučitelj-promicatelj duhovne odgojno-obrazovne sastavnice*, u: *Lađa 3* (2008), 2, 6.

⁴¹ Neven Hrvatić, *Pedagoške kompetencije (vjero)učitelja*, u: *Lađa 3* (2008), 2, 14-15.

⁴² Vincenzo Zani, *Le sfide della società complessa e globalizzata*, u: <http://www.social-one.org/> (5. 10. 2011.).

Kao ustanova kojoj bi odgoj trebao biti važan, škola pomaže učenicama i učenicima živjeti u složenom društvu. Martha Sêide razmišlja o zadaći katoličke škole u odgoju identiteta u složenom društvu. Njezino nas razmišljanje usmjerava na izazove koji se stavljaju pred vjeroučiteljice i vjeroučitelje u suvremenoj školi, a u kontekstu odgoja identiteta učenica i učenika. Iako razmišlja o zadaćama katoličke škole, vrlo lako se ta razmišljanja mogu primijeniti i u ostalim javnim školama. Oslanjajući se na teoriju složenosti francuskog filozofa i sociologa Edgara Morina,⁴³ predlaže tri pravca odgojnog djelovanja katoličke škole, a mi ih promišljamo u kontekstu naše teme i izazova-usmjerenja koje vjeroučiteljice i vjeroučitelji mogu ponuditi u stvaranju suvremene hrvatske škole.

Prvi odgojni pravac jest pomoć u otkrivanju istine o osobi. Kršćanska antropologija priznaje da je ljudsko biće stvoreno na sliku Božju (Post 1,26-27) kao razumno biće. "Osoba koja je stvorena na sliku Božju i odgajana za otkrivanje istine i svom postojanju, ne može ne postati osoba koja misli, osoba koja se pita o onome što je okružuje. Zahvaljujući razvoju svojega razuma koji izoštruje njezin kritički smisao, postupno se pretvara u samostalnog pojedinca koji je sposoban za slobodan i odgovoran izbor. U tom trenutku složenost i globalizacija više se ne doživljavaju kao problem, nego kao prigoda za življenje slobode, što je bitno obilježje osobnog identiteta."⁴⁴

Drugi odgojni pravac je osposobljavanje za redefiniranje i prihvaćanje vlastitog identiteta. Kod čovjeka to uključuje zrelu svijest o samome sebi i njegovoj relacijskoj dimenziji. Kada razmišljamo o vlastitom identitetu, ne možemo zanemariti relacijsku dimenziju. Temeljno iskustvo osobe ne ostvaruje se u samoći i odvojenosti, nego u komunikaciji i zajedništvu kao elementu koji se nalazi u biti čovjekova postojanja. Čovjek se razvija uz pomoć drugoga, postoji samo u odnosu s drugim i svjestan je sebe uz pomoć drugoga.⁴⁵

Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj, opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje prepoznao je u identitetu jednu od temeljnih odgojno-obrazovnih vrijednosti, koju treba

⁴³ Usp. Edgar Morin, *Odgoj za budućnost. Sedam temeljnih spoznaja u odgoju za budućnost*, Educa, Zagreb, 2002., 61.

⁴⁴ Martha Sêide, *Odgoj identiteta u složenom društvu. Koja je zadaća katoličke škole?*, u: *Kateheza* 32 (2010), 1, 93.

⁴⁵ Usp. Emmanuel Mounier, *Manifesto al servizio del personalismo comunitario*, Edizione Ecumenica, Bari, 1975., 82.

promicati od predškole pa do završetka srednjoškolskog obrazovanja. Osnovna i srednja škola posebno su važni čimbenici u oblikovanju identiteta.⁴⁶ Možemo se složiti s Petrom Hahneom koji kaže: "Pitanje našeg podrijetla, pitanje naših korijena i našeg identiteta jesu ključna pitanja za budućnost. Tko se njima danas bavi nije reakcionaran, nego progresivan. Radi se o pitanjima života i smrti našeg društva a ne o ideologizaciji i restauraciji naše prošlosti."⁴⁷

Treći odgojni pravac ide prema odgoju za život u složenosti. Kada osoba otkrije istinu o sebi i kada započne ponovno određivati i usvajati vlastiti identitet u svakodnevnom životu, onda složenost globaliziranoga svijeta neće izgledati kao prijetnja, već kao važan vid ljudskoga postojanja. I pojedinac i odgojne ustanove, u našem kontekstu škole sa svojim djelatnicima, koje ga prate, trebaju vješto aktivirati životni proces ujedinjenja (prvi i drugi odgojni pravac).⁴⁸

f) *Metodičko-didaktička osposobljenost vjeroučiteljica i vjeroučitelja*

Svi se slažu da trajni izazov koji hrvatska suvremena škola stavlja pred učiteljice i učitelje, nastavnice i nastavnike, a onda i pred vjeroučiteljice i vjeroučitelje jest njihova metodičko-didaktička osposobljenost. To je osposobljenost koja "uključuje sposobnost poučavanja (znati poučavati) i organiziranja didaktičkih procesa do te mjere da učenici zavole taj predmet i da se ostvare definirani ciljevi".⁴⁹ Nisu bez razloga pitali hrvatski biskupi u Pastoralnim smjernicama na početku trećega tisućljeća *Na svetost pozvani*:

⁴⁶ Usp. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*, na: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2685> (5. 10. 2011.). Glas Koncila objavio je 2011. godine Zbornik radova s tribina *Zajednički vidici* koju organizira Ured Zagrebačke nadbiskupije za vjeronauk u školi koje su tijekom 2010. godine obrađivale spomenutu odgojno-obrazovnu vrijednost – identitet. Usp. Valentina Blaženka Mandarić – Ružica Razum, *Identitet kao odgojno-obrazovna vrijednost. Zbornik radova s tribina Zajednički vidici*, Glas Koncila, Zagreb, 2011.

⁴⁷ Peter Hahne, *Schluss mit lustig. Das Ende der Spaßgesellschaft*, Verlag der St. Johannes Druckerei, Lahr/Schwarzwald, ⁵2006., 55-56.

⁴⁸ Usp. Martha Séide, *Odgoj identiteta u složenom društvu. Koja je zadaća katoličke škole?*, u: Kateheza 32 (2010), 1, 96. "Cilj toga procesa je uravnoteženo postignuće *jedinstva u mnogostrukosti ljudskoga postojanja*. Drugim riječima, čovjeka se nastoji naučiti *povezivati razna iskustva i umjeti se sučeljivati s neizvjesnostima* kao s nerazdvojnim dijelom ljudskoga iskustva." *Isto*, 96-97.

⁴⁹ Ružica Razum, *Obrazovanje učitelja i nastavnika*, u: *Lađa* 3 (2008), 2, 29.

“U kojoj mjeri naš školski vjeronauk odgaja mlade za prihvaćanje Isusova životnoga programa?”⁵⁰ Uvijek je nužno u obradi bilo koje nastavne jedinice na satovima katoličkoga vjeronauka u osnovnim i srednjim školama dati objašnjenje učenicama i učenicima zašto su sadržaji koje uče, a onda i sam vjeronauk važni i korisni za njihov vjerski i općeljudski život.⁵¹ “Za vjeroučitelja prvi veliki izazov sastoji se u tome kako pružiti navještaj u kojem će vjera rezultirati kao nešto važno i odlučujuće za duboko razumijevanje ljudskoga iskustva. Samo ono što se naslanja na život vjeroučenika, ono što im se uspije prikazati i što sami uoče kao relevantno i služi za njihov život, postaje kvasac, a ne samo neka stvarnost sama za sebe. (...) Vjeronauk u školi na crti je pružanja pomoći tisućama učenika. On bi trebao biti tako postavljen da učenici vide da je to nešto što im pomaže.”⁵² Vjeroučiteljice i vjeroučitelji ne bi smjeli shvaćati svoj poziv poput svakoga drugog učiteljskog poziva. Zato je “ozbiljan i zahtjevan rad na razvijanju svijesti o pravome vjerskom i crkvenom značenju školskoga vjeronauka i vjeroučiteljskog poziva”.⁵³

Metodičko-didaktička osposobljenost ili kompetentnost kao trajan izazov koji suvremena škola stavlja pred vjeroučiteljice i vjeroučitelje, pripada njihovu profesionalnom habitusu i znači sposobnost poučavanja i djelovanja u konkretnim nastavnim situacijama. “Kompetentan je onaj tko o svim putovima nastavnog poučavanja i učenja može, i to usmjereno prema cilju, promišljati i u nepredvidivim nastavnim situacijama, koji raspolaze raznovrsnim spektrom metodičkih mogućnosti te istovremeno ima (samo) kritičku problemsku svijest o mogućnostima i granicama odgovorne uporabe metode s obzirom na neku konkretnu situaciju.”⁵⁴

⁵⁰ Hrvatska biskupska konferencija, *Na svetost pozvani. Pastoralne smjernice na početku trećega tisućljeća*, Glas Koncila, Zagreb, 2002., 24.

⁵¹ Usp. Tomislav Ivančić, *Vjeroučitelj izazov hrvatskom društvu*, Teovizija, Zagreb, 2010., 45.

⁵² Milan Šimunović, *Kateheza prvenstvena zadaća Crkve. Identitet i perspektive hrvatske pokoncilске kateheze i katehetike. U obliku bilance*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2011., 270.

⁵³ Hrvatska biskupska konferencija, *Na svetost pozvani. Pastoralne smjernice na početku trećega tisućljeća*, Glas Koncila, Zagreb, 2002., 24. Usp. također: Valentina Blaženka Mandarić – Ivanka Petrović, *Identitet nastavnika vjeronauka u hrvatskoj školi*, u: Valentina Blaženka Mandarić – Alojzije Hobljaj – Ružica Razum, *Vjeronauk – izazov Crkvi i školi. Empirijsko istraživanje na području Zagrebačke nadbiskupije*, Glas Koncila, Zagreb, 2011., 83-131.

⁵⁴ Georg Hilger - Stephan Leimgruber - Hans-Georg Ziebertz, *Vjeronaučna didaktika. Priručnik za studij, obrazovanje i posao*, Salesiana, Zagreb, 2009., 186.

Za nastavni je proces veoma važno da u njemu vlada metodička raznolikost, a ne metodički monizam. Isto tako, ako je nastava katoličkoga vjeronauka zamišljena tako da je usmjerena na vjeroučiteljicu i vjeroučitelja, postoji opasnost da učenice i učenici shvate da se od njih premalo zahtijeva i da s time postaju sve pasivniji. Odslušat će predavanje nastavne jedinice, dosađivati, zapisati nešto i čekati vrijeme kada će trebati pokazati ono što su naučili. Ako se želi postići aktivno sudjelovanje učenica i učenika u vjeronaučnoj nastavi i njihovo inicijativno ponašanje, onda se moraju naći nastavne metode i oblici rada koji daju prostora učeničkim kompetencijama te koji ih potiču i razvijaju. Pomoću određenih i raznovrsnih metoda i oblika rada same učenice i učenici stječu kompetencije u tim određenim metodama i oblicima rada. Da bi neka nastavna metoda rada ili neki oblik rada posredovali željeni rezultat, potrebna je i učenička metodička kompetencija.⁵⁵ Neophodno je potrebno da učenice i učenici usvajaju metodičku kompetenciju kao sposobnost da svjesno, usmjereni prema cilju, ekonomično i kreativno oblikuju vlastiti radni proces i proces učenja te na taj način uče učiti.⁵⁶

Kada razmišljamo o metodičko-didaktičkoj osposobljenosti kao trajnom izazovu u djelovanju vjeroučiteljica i vjeroučitelja u hrvatskoj suvremenoj školi, ne smijemo nikako zaboraviti nego uvijek biti svjesni da se cjelokupna kompetentnost vjeroučiteljica i vjeroučitelja mora potvrđivati i na stručno-predmetnom, komunikacijsko-reflektivnom, organizacijskom te autentično vjerničkom području.⁵⁷

g) *Pastoral škole kao doprinos školskoj kulturi*

Pastoral škole nije nepoznat u općoj Crkvi. U hrvatskoj crkvenoj, ali i školskoj javnosti trebalo bi mu se dati više prostora za stručna promišljanja i konkretizaciju. Angela Knaupp naglašava da je pastoral škole crkveni doprinos humanizaciji školske kulture.

⁵⁵ Usp. *Isto*.

⁵⁶ Što je to učenje, uvjeti koji trebaju biti ispunjeni da bi učenje bilo što uspješnije te kojim se metodama može i mora služiti u procesu učenja, dobro je konzultirati i: Vladimir Pletenac, *Put prema uspješnom učenju ili kako treba učiti*, Naklada Slap, Jastrebarsko, 2004.

⁵⁷ Usp. Neven Hrvatić, *Pedagoške kompetencije (vjero)učitelja*, u: *Lađa 3* (2008), 2, 13.; Ružica Razum, *Obrazovanje učitelja i nastavnika*, u: *Lađa 3* (2008), 2, 28-30.

“Školski pastoral kao doprinos kulturi škole je put kojim Crkva, u svom dijakonalnom služenju, doprinosi ‘kulturi ljubavi’.”⁵⁸

Pastoral škole “može biti izvannastavna crkvena ponuda u školi, koja djelomično služi i oblikovanju slobodnoga vremena”.⁵⁹ Pokreće ponude raznih oblika suradnje vjernika župne zajednice i šire unutar trijade: obitelj – škola/društvo – župna zajednica/Crkva. Polja školskoga pastoraleta jesu: pastoralna dimenzija vjeronauka u školi, susreti učenika, roditelja i učitelja, osoblja škole međusobno, projekt grupe, pomoć u pripravi posebnih školskih slavlja odnosno dana s vjerskim obilježjima,⁶⁰ duhovne obnove i duhovne vježbe za razredne odjele, učitelje ili osoblje škole, seminari s različitim tematikama, “krizno dušobrižništvo” u slučaju nesreća, smrtnih slučajeva i drugih raznih kriznih situacija kojima su pogođeni pojedinci ili školska zajednica u cjelini, pomoć u konfliktnim situacijama, skupine za samopomoć (npr. za djecu rastavljenih roditelja), uključivanje župne zajednice u školske listove, otvaranje stranica župnih listova ili internet stranica za problematiku škole i sl.⁶¹

Pastoral škole kao služenje Crkve učenicama i učenicima, njihovim roditeljima i osoblju škole promiče osobni razvoj pojedinaca i školsku kulturu, odnosno:

“- školski se pastoral shvaća kao doprinos kršćana ugodnijem i ljudskijem suživotu u školskom prostoru.

⁵⁸ Angela Knaupp, *Školski pastoral kao doprinos školskoj kulturi*, u: Kateheza 32 (2010), 3, 248.

⁵⁹ Isto, 247.

⁶⁰ Euharistijska slavlja prigodom: Zaziva Duha Svetoga na početku nastavne godine, Zahvalnice na kraju nastavne godine, obilježavanja Dana kruha i zahvalnosti za Božja dobročinstva, prigodom Božića, Uskrsa, Dana škole, župnog blagdana, te pokornička bogoslužja.

⁶¹ Usp. Albert Biesinger - Winfried Nonhoff, *Religionsunterricht und Schüler-pastoral*, Kösel Verlag, München, 1982, 69; Hrvatska biskupska konferencija-Nacionalni katehetski ured, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, Nacionalni katehetski ured Hrvatske biskupske konferencije, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zagreb-Zadar, 2000, 141-142; Željko Čekolj, *Razmatranja njemačkih biskupa o pastoralu župnih zajednica i ulozi vjeroučitelja u školi i školskom pastoralu*, u: Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije 131 (2003) 4, 262-265; Usp. Grundinformation: Was ist Schulpastoral? na: <http://www.schulpastoral.org/modules/smartsection/item.php?itemid=1> (5. 10. 2011.); Die Deutschen Bischöfe - Kommission für Erziehung und Schule, *Schulpastoral – der Dienst der Kirche im Handlungsfeld Schule*, Bonn, 1996, 13; Milan Šimunović, *Kateheza prvenstvena zadaća Crkve. Identitet i perspektive hrvatske pokoncilске kateheze i katehetike. U obliku bilance*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2011., 376-380.

- Školski bi pastoral trebao pratiti ljude u njihovom osobnom razvoju i promicati solidarno djelovanje u školi.
- Školski bi pastoral trebao pridonositi životnijem i cjelovitijem oblikovanju školske svakodnevice.
- Školski pastoral promiče razgovor o životnom usmjerenju i nudi mnogobrojne poticaje za približavanje religioznom. Međutim, ne služi 'vrbovanju novih članova'.⁶²

U oblikovanju i promicanju pastorala škole, vjeroučiteljice i vjeroučitelji imaju svoje nezamjenjivo mjesto. Kao djelatnici škole, ali i kao poslanici Crkve osjećaju kompleksnost školske svakodnevice koja izravno ili neizravno traži određene ponude za učenice i učenike, njihove roditelje i obitelji te cjelokupno osoblje škole, a što pastoral škole sa svojim poljima ostvarivanja može ponuditi kao doprinos Crkve humanizaciji škole i civilizaciji ljubavi.

ZAKLJUČNE MISLI

Kvaliteta katoličkoga vjeronauka u osnovnim i srednjim školama velikim dijelom ovisi o osobi vjeroučiteljice i vjeroučitelja, o njihovu profesionalnom i duhovno-vjerničkom identitetu. Dio su nastavničkog osoblja, odgovorni za odgojno-obrazovni rast učenica i učenika tijekom osnovnoškolskog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja. Kao nastavničko osoblje koje prenosi kršćanske vrjednote na satovima katoličkoga vjeronauka, neprestano su izloženi izazovima koje pred njih donose izravno ili neizravno suvremeno hrvatsko društvo i škola u takvom društvu. Da mogu što bolje odgovoriti na sve izazove, vjeroučiteljice i vjeroučitelji trebaju biti istinski katolički intelektualci, a prema riječima Josipa Sabola, katolički intelektualci su mislioci, kritičari i vizionari.⁶³

Navedeni autor započinje svoje razmišljanje o katoličkom intelektualcu sljedećom konstatacijom, s kojom se potpuno možemo složiti: "Postoji nejedinstvena skupina osoba od koje se očekuje mnogo veća aktivnost na području društvenog, političkog i religioznog života nego je to slučaj s neusporedivo većom grupom

⁶² Jan Heiner Schneider, *Zur Diskussion der Schulseelsorge*, u: *Katechetische Blätter* 120 (1995), 1, 25.

⁶³ Josip Sabol, *Katolički intelektualac: mislilac, kritičar, vizionar (1)*, u: *Glas Koncila* 50 (2011), 31, 9; Josip Sabol, *Katolički intelektualac: mislilac, kritičar, vizionar (2)*, u: *Glas Koncila* 50 (2011), 32, 9.

takozvanih običnih ljudi svakidašnjice. Riječ je o čovjeku koji nije običan intelektualac nego katolički intelektualac. On posjeduje pojmovno gotovo sve osobine i sposobnosti kao i svaki drugi intelektualac, no uz njih i specijalnu osobinu koja ga bitno razlikuje od svakog drugog intelektualca: on je katolički intelektualac.”⁶⁴ Hrvatskom suvremenom društvu sa svim njegovim obilježjima s kojima je krenulo u dvadeset i prvo stoljeće, ali i hrvatskoj školi koja je tek u početnoj fazi nastajanja nacionalne suvremene škole, potrebni su katolički intelektualci koji se uključuju svojim pozitivnim kritikama, konstruktivnim promišljanjima i ostvarivim vizijama u proces stvaranja hrvatskoga suvremenog društva i školske stvarnosti u njemu. Iako *klima* u hrvatskom društvu nije uvijek naklonjena kršćanskim vrijednostima koje promiču katolički intelektualci, ne bi se smjelo popustiti kratkoročnim (za sada manje-više uspješnim) trendovima stvaranja hrvatskoga društva koji odbacuju vrijednosti kršćanstva i kršćanske baštine, nego u dijalogu s njima zajednički pronalaziti rješenja za skladniju i kvalitetniju budućnost cjelokupnoga suvremenog hrvatskog društva na svim njegovim razinama i za sve njegove građanke i građane.

Kao katoličkim intelektualcima, vjeroučiteljicama i vjeroučiteljima, apsolutni je autoritet u njihovu profesionalnom i duhovno-vjerničkom ostvarenju Bog koji se objavio u osobi Učitelja iz Nazareta, Isusa Krista. Objava sadržana u Svetom pismu i nauku Katoličke crkve za njih su temelji na kojima grade svoj život i djelovanje u službi Kristove vizije društva i čovjeka u takvom društvu. Tumače sadržaje vjere i preko svojih učenica i učenika nude hrvatskom društvu Kristovu viziju budućnosti.⁶⁵ U povezanosti s ostalim katoličkim i kršćanskim intelektualcima, u svjetlu objavljene Božje istine, zalažu se za višedimenzionalnu obnovu hrvatskoga društva i vraćanje dostojanstva čovjeku koji je sastavni dio tog društva, a u aktualnoj reformi hrvatskoga odgojno-obrazovnog sustava promiču izgradnju kvalitetnog školskog odgojno-obrazovnog sustava koji će svojim adresatima pružati znanje, razvijati potrebne kompetencije te ih osposobljavati za provođenje civilizacije ljubavi.

⁶⁴ Josip Sabol, *Katolički intelektualac: mislilac, kritičar, vizionar (1)*, u: Glas Koncila 50 (2011), 31, 9.

⁶⁵ Usp. Đuro Hranić, *Za Crkvu koja živi Otajstvo. Poruka na početku školske i katehetske godine 2011./2012.*, u: Katehetski glasnik 9 (2011), 2, 10.

CATECHISTS AND CHALLENGES OF CROATIAN CONTEMPORARY
SOCIETY AND CROATIAN CONTEMPORARY SCHOOL

Summary

In the last twenty years, since the beginning of a renewed coexistence of the Catholic catechism with other school subjects in the Croatian educational-teaching reality up to now, it has been pointed out that catechists have to be believers, witnesses, professionals, prophets, educators, teachers, ...These postulates are valid for all times, despite the fact that each time brings its own characteristics and specific situations. The topic of the article directs us to think about catechists and challenges that the Croatian contemporary society and Croatian contemporary school puts on them.

The first chapter of the article presents the reflections on the catechists and the challenges of the Croatian contemporary society. Catechists, as an integral part of the Church and society as well, have a daily opportunity and mission in their work, as the prophets of the Church and the state employees, to connect the Church, its teaching and activity, with the social plural reality, which is also evident in the school educational system. In this we see a permanent challenge that the contemporary Croatian society puts on the catechists, and the challenge is that their spiritual and religious identity has to be contextualized in contemporary social reality. Accordingly, catechists have a very complex task of integrating faith into contemporary Croatian social reality, and also of integrating the contemporary Croatian social reality into their own faith and their students' faith as well. In order to do that, they have to overcome the cognitive stress.

The second chapter observes the catechists facing the challenges of contemporary Croatian school. Croatian school educational-teaching system, as a part of an integral educational-teaching system of the Republic of Croatia, is at the beginning of a complex and lengthy process of forming a modern Croatian school, carrying out the strategy of *The National Curriculum Framework for Preschool, General Compulsory and Secondary Education*. The Catholic catechism is a part of Croatian school educational-teaching system. Affected by the changes in carrying out the strategies of the mentioned National Curriculum and all the accompanying legislative acts, it wants to respond the challenges and *tasks of school and the addressee, taking into account the current political,*

social and cultural, church, educational and religious changes in a democratic and pluralistic society. As such, the Catholic catechism in primary and secondary schools cannot be viewed without the ones who take part in conducting the teaching activities, and those are the catechists and students.

Apart from their concern for carrying out the religious teaching at all levels the catechists are facing the challenges of contemporary school. Three challenges that are put on the catechists and students are being discussed in co-forming a modern Croatian school: affirmation of formative elements at school, methodical-didactical competence and school pastoral.

Key words: *men catechists, women catechists, contemporary Croatian society, contemporary Croatian school, cognitive stress, upbringing, methodical-didactical competence, school pastoral.*